

**ERNEST HEMINQUEYİN “QOCA VƏ DƏNİZ” POVESTİNDƏ
FƏLSƏFİ MƏNA VƏ İNSAN XARAKTERİ**

Açar sözlər: İnsan, təbiət, həyat, mübarizə, qələbə.

Key words: Human, nature, life, struggle, victory

Ключевые слова: Человек, природа, жизнь, борьба, победа.

1954-cü ildə İsveç Akademiyasının ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatına təqdim edilən nominantların siyahısından Ernest Heminqueyın “Qoca və dəniz” povesti seçildi. Bu vaxta qədər ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı ayrı-ayrı əsərlərə görə verilməmişdi. Yazıçı bu ali mükafata məhz povestdəki təhkiyə ustalığına və müasir nəsrə göstərdiyi təsirə görə layiq görülmüşdü. Təqdimat mərasimində İsveç Akademiyasının üzvü yazıçının bütün yaradıcılığını deyil, məhz “Qoca və dəniz” povestini əsas götürərək onu “zəmanənin ən görkəmli yazıçılarında biri” kimi dəyərləndirmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, yazıçının atası Klarens Heminquey ixtisaca həkim idi, onun həyatda ən böyük zövq aldığı əyləncə ovçuluq və balıq ovlamaqla bağlıydı. O öz oğlunda da bu məşğuliyyətlərə həvəs, sevgi yaratmışdı. Kim bilir, bəlkə də “Qoca və dəniz” povestinin belə maraqlı alınmasında və adı bir balıq ovu hadisəsinin dünya ədəbiyyatında layiqli yer tutmasında bu amilin də öz töhfəsi olmuşdur.

Heminquey esselərindən birində povest üzərində necə işlədiyi barədə yazmışdır və ondan povesti qələmə almaq ideyasının haradan qaynaqlandığını sual edəndə o belə cavab vermişdi: “Mən bir adamın balıqla belə bir vəziyyətə düşdüyünü eşitmişdim. Mən bunun-açıq dənizdə, iri bir balıqla baş-başa qalmağın, nə demək olduğunu yaxşı bilirdim. Mən iyirmi il tanıdığım bir adamı əsas qəhrəman kimi götürüb onu belə bir çətin vəziyyətdə təsvir etməyə başladım”.

Ernest Heminquey yazdığı povest barədə söylədiyi fikirlər əsərin maraqlı, təsirli alınmasını və reallığı əks etdirdiyini şərtləndirən səbəblərdir. Yazıçı bu barədə yazırdı: “Heç bir yaxşı kitab əvvəlcədən düşünülmüş simvolların mətnə daxil edilməsi ilə yazılmamışdır. Mən real qoca obrazı, real uşaq obrazı, real dəniz və real akula (köpəkbalığı) yaratmağa çalışmışam. Əgər mən bunu kifayət qədər yaxşı və həqiqətə yaxın yarada bilmişəmsə, deməli onlar böyük əhəmiyyət kəsb edirlər”.

Nəzərdən keçirilən mövzu hər bir insanın həyatında vacib rol oynayan əhəmiyyətli bir məsələyə toxunur. Yazıçının dahiliyi ondadır ki, o

mövzunu medalın iki tərəfi kimi göstərə bilsin. “Qoca və dəniz” povestinin də mahiyyət etibarını ilə mənası bundan ibarətdir ki, Heminquey oxucunu seçim etməkdə sərbəst buraxır, başqa sözlə oxucunun medalın hansı üzünə baxmasını onun öz öhdəsinə buraxır. Məhz bu baxımdan Heminqueyinin əsərlərini ziddiyyətli və ikili fəlsəfi yaradıcılıq adlandırmaq olar. Yazıcının “Qoca və dəniz” povesti isə ən parlaq və heyranedicilə bir əsər kimi qiymətləndirilir.

“Qoca və dəniz” povestində həqiqətən də qeyri adi bir hadisə nağıl edilməklə metaforalardan (məcazlardan), simvollarından istifadə edilmişdir. Biz bir tərəfdən adi bir balıqçının ovladığı balıqla mübarizəsini, sonra isə akulalarla ölüm-dirim savaşını izləyirik. Digər bir tərəfdənsə isə bu əhvalat insanın təbiətlə mübarizəsi barədə bir hekayətdir.

Povestdə insanın mətanət və iradəsinin, xarakterinin yenilməzliyinə, onun həyat eşqinə, məqsədinə çatmaq üçün yorulmaz inad, öz qələbəsinə sarsılmaz daxili inam öz bədii əksini tapmışdır.

Povestin qısa məzmununu belədir ki, qoca kubalı balıqçı Santyaqo nə az-nə çox, düz 84 gündür ki, dənizə ova çıxır, lakin heç nə tuta bilmir- tale, bəxt ondan üz çeviribdir. Buna görə də onu hamı bəxti gətirməyən, uğursuz adam kimi tanımağa başlayır. Yalnız balaca dostu Manolin- baxmayaraq ki, atası ona qoca balıqçının yanına getməyi qadağan edibdir, dənizə bəxti gətirən balıqçılarla getməyi tapşırıb-qoca Santyaqoya kömək etməyə gəlir. Oğlan tez-tez qocaya baş çəkir, ona işlərində kömək edir, yemək hazırlayır, mütəmadi olaraq qocanın sevimli oyunu olan amerika beysbolu yarışmalarından söhbətlər edirlər. Belə söhbətlərin birində Santyaqo Manolinə deyir növbəti dəfə Qolfstramdan (Kubanın şimalı, Florida körfəzi nəzərdə tutulur) uzaqlara, şimala tərəf üzəcəkdir. O əminliklə bildirir ki, uzun sürən uğursuzluqlardan sonra onu mütləq bir uğur gözləyir.

85-ci gün qoca dedi ki kimi edir, adəti üzrə yelkənli qayıq ilə Qolfstram tərəfə çıxır, tilov atır və günorta vaxtı bəxt onun üzünə gülür-qarmağa 5,5 metr uzunluğunda marlin (qılinc balığı) balığı düşür. Qoca təəssüf edir ki, balaca dostu yanında deyil-tək bu balığın öhdəsindən gəlmək çətin olacaqdır. İki gün, iki gecə marlin balığı qayıq uzaqlara, dənizin dərinliklərinə tərəf çəkib aparır. Balığı tutmaq azdır, onu hələ sahilə aparmaq lazımdır. Tilov ipi ilə əlini yaralayan Santyaqo əziyyət çəkir, ancaq bununla belə rəqibini də başa düşür, hətta hərdən ona “qardaşım” deyər müraciət edir. O həmçinin təsdiq edir ki, fədakarlığına və ləyaqətinə görə bu qılinc balığını onun əlindən alıb heç kim yeyər bilməz.

Üçüncü gün balıq qayığın ətrafında üzməyə başlayır. Haldan düşmüş Santyaqo demək olar ki, sayıqlama vəziyyətində, balığı üzə çıxarıb son gücünü sərf edərək əlindəki mızrağı balığın bədənində saplamağı bacarır. Santyaqo 700 kiloqrama yaxın çəkisi olan ölmüş balığı bərk-bərk qayığın

yanına bağlayır və sahilə doğru istiqamət götürür. Xəyalında balığı bazarda neçəyə satacağı, nə qədər adamın bu balığın ətindən yeyəcəyi barədə düşünür.

Qoca dənizçi ümitsizliyə qapılmır və belə düşünür: “Ümidi itirmək ağılsızlıqdır,- o düşündü,-həm də günahdır. Qoca günah haqqında düşünmə! Onsuz da çəkiləsi dərd-sərin az deyil. Bir də mənim günah-savab kimi şeylərdən başım çıxmaz. Özüm də belə şeylərə inanmıram. Ola bilsin balığı öldürmək günahdır. Amma mən onu özümün yaşamağım üçün öldürmüşəm. Hələ çoxlarını da onun əti ilə qidalandıracam. Belə götürəndə dünyada elə hər şey günahdır; günah olmayan nə var ki? Heç düşünməyə dəyməz. İndi bu barədə fikirləşmək gecdir. Bir də bu haqda o adamlar narahat olsunlar ki, günah-savab üçün pul alırlar. Balıq-balıq olmaqdan ötri dünyaya gəldiyi kimi mən də balıqçı olmaq üçün doğulmuşam. Müqəddəs Pyotr özü də, Di Macionun atası da balıqçı olub” [1,s.132].

Lakin bir müddət keçmiş qılınc balığından axan qanın iyini duyan akulalar (köpək balıqları) qayığın ətrafına toplaşirlar. Qoca balıqçı onlarla döyüşə başlayır və böyük köpək balıqlarından birini mızraqla vurub öldürür, lakin bu zaman öz yeganə silahını da itirir. Qoca köpək balıqlarının növbəti hücumunu dəf etmək üçün yeganə silahı olan bıçağını avarlardan birinin ucuna bağlayaraq yeni mızraq düzəldir. Bu üsulla o daha beş köpək balığını məhv edir, qalanları isə geri çəkilməli olurlar. Lakin burada qüvvələr bərabər deyildi, gecə düşür və köpək balıqları qılınc balığının demək olar cəmdəyinin qalan hissəsini də qoparıb yeyirlər. Balıqdan yalnız bel sümüyündən, quyruq və baş sümüklərindən ibarət skelet qalır. Santyaqo dərin kədər içində anlayır ki, o həqiqətən də bəxtsiz insandır. Qoca yanayana, əlacsız halda köpək balıqlarına müraciət edərək deyir ki, onlar həqiqətən bir insanı və onun arzularını öldürdülər.Santyaqo növbəti günü sübh tezdən sahilə çatır, dor ağacını ciyninə alaraq çətinliklə də olsa öz komasına qalxır, balığın skeletini isə sahilə saxlayır. Komasına çatıb çarpayıya uzanaraq dərin yuxuya gedir.Səhəri gün qılınc balığının skeleti bağlanmış qayığın ətrafına balıqlar toplaşirlar. Onlardan biri balığın uzunluğunu ölçür, başqa balıqçılar isə Manolinə deyirlər qocaya bildirsən ki, biz onun halına acıyıırıq. Yaxınlıqdakı kafedə bu mənzərəni seyr edən turistlər qılınc balığının köpək balığı olduğunu zənn edirlər.Manolin bu bəxtsiz qocaya görə çox mütəəssir olduğundan ağlayır. O komaya qəzet və kofe gətirir. Qoca yuxudan ayılıanda oğlanla razılaşı ki, gələndə dəfə dənizə onunla birlikdə çıxacaqlır. Santyaqo kədərlə deyir: “Məni məğlub etdilər, Manolin, məğlub etdilər”. Manolin isə sanki qocaya təsəlli verir: “Səni böyük balıq deyil, digərləri məğlub etdi. [1,s.158]. Santyaqo yenidən yatır və yuxusunda görür ki, afrika sahillərində balıq ovlayır.

Hər şeydən öncə povestin baş qəhrəmanı - davamlı olaraq onu izləyən uğursuzluqlara tab gətirən qoca Santyaqoya nəzər yetirək. Onun qayığının parusu köhnədir, işə yararsızdır. Əsərin qəhrəmanı-qocanın özü isə əldən düşmüş, yorğun görünsə də gözlərində daim bir parıltı, həyat eşqi var, gözləri şən görünür. Yazıçı qoca balıqçını belə təsvir edir: “Gözlərindən başqa, onun hər yeri, hər şeyi köhnəlmişdi, təkcə dəniz kimi mavi gözləri xalis gənclik ehtirasıyla alışıb yanırdı; bu gözlər qocanın nə qədər məğlubedilməz olduğunu təsdiqləyirdi”[2,səh.17]. İlk növbədə povestin fəlsəfi simolizmi bununla bağlıdır.

Oxucu kitabı oxuduqca sanki qoca dənizçinin balıqla necə mübarizə apardığını öz gözlərilə seyr edir və bu mücadiləni müşahidə etdikcə, baş qəhrəmanın əməlinə və sözündə insanın əbədi mübarizəsinin fatalizmini (qəzavü-qədərə, qismətə inam) görür. Santyaqo bütün qüvvəsini ortalığa qoyur və çəkdiyi əzablara, gərginliyə baxmayaraq təkbətək mübarizəni davam etdirir, nəhayət istəyinə nail olur-mübarizədən qalib çıxır. Məhz bu anda əsərin əsas fəlsəfi fikri açılır, fəlsəfi mahiyyəti üzə çıxır. Bu fəlsəfi mahiyyət isə bundan ibarətdir: “İnsanı məhv etmək olar, lakin ona qalib gəlmək mümkün deyil”.

Santyaqonun böyük balıqla təkbətək mübarizəsini təsvir edən Heminquey bizim diqqətimizi insan qəlbinin həqiqi naturasına və insan həyatının mənasına yönəldir. Lakin simvolik olaraq Santyaqonun şəxsiyyət kimi mübarizəsi akulaların onun böyük zəhmət bahasına tutduğu balığa hücumu zamanı davam edir. Qəhrəman yorğunluğuna, tamam əldən düşməyinə baxmayaraq ruhdan düşmür, təslim olmur, böyük çətinliklə əldə etdiyi ovunu qorumaq, yırtıcıların cəngindən xilas etmək üçün akulaların ardi-arası kəsilməyən hücumlarını dəf etməklə mübarizəsini davam etdirir. Lakin aydın olanda ki, Santyaqo tutduğu balığı xilas etmək iqtidarında deyil, burada yenə yazıçının fəlsəfi simvolizminin mahiyyəti açıqlanır. Bəli, əsərin qəhrəmanı ovladığı balığı qoruya bilmədi, (həyatında ilk dəfə ovladığı o iri balığın ətini akulalar parçalayıb aparsalar da onun skeleti qalır) lakin, o mübarizini uduzmadı, çünki o, sona qədər rəşadətlə mübarizə apardı.

Heminquey qocanın xarakterinin gücünü açıb göstərməklə onu oxucuya bir qalib kimi təqdim edir. Doğrudan da Santyaqoda heç bir zaman dəyişməyən, öz prinsiplərindən dönməyən əsl qəhrəmana, dəyanətli bir insana məxsus xarakter vardır. Yazıçının məqsədi də məhz insan prinsiplərini, insanın dəmir iradəsini və xarakterini fəlsəfi dərinlik, fəlsəfi çalarlarla oxucuya çatdırmaqdır. Bunu isə müəllif povestin yeganə qəhrəmanının nümunəsində, onun həyata baxışlarına istinad edərək göstərmişdir. Heminquey üçün insanın birinci dərəcəli konsepsiyası güclü, mətin, sərt, cəsarətli və dözümlü olmasıdır.

İnsan həyatının mənası nədir? Bu sual qeyri-ixtiyarı olaraq povestin məzmunundan doğur. Dahi yazıçının dahiliyi əsərin sonunda da özünü göstərir. Göründüyü kimi povest faciəvi sonluqla başa çatmır. Yazıçı əsərin finalını oxucuların öz təsəvvürlərinin, təəssuratlarının öhdəsinə buraxır. Bu baxımdan, yenə də yazıçı fəlsəfəsinin sarsıdıcı gücü, müdrək fəlsəfi tutumu özünü büruzə verir. Oxucuya müstəqil olaraq povestdən mənəvi dəyərlərə söykənən nəticələr çıxarmağa imkan yaradılır.

Bu zaman əsərin qəhrəmanı Santyaqo qəhrəmanlıq simvoluna çevrilir. Elə bir qəhrəman ki, əsl qalibdir, çünki o heç bir vəziyyətdən, heç bir hadisədən asılı deyildir. Bu sadə insan obrazından istifadə edərək yazıçı həyatın mənasının nədən ibarət olduğunu açıb göstərməyə çalışır və həyatın mübarizə olduğunu, insan həyatının mənasının məhz bu mübarizələrin təşkil etdiyini bir daha sübuta yetirir.

Heminqueyin “Qoca və dəniz” povesti yazıçının ədəbi şöhrətini, oxucuların etibarını onun özinə qaytardı və onun bütün yaradıcılığına yenidən nəzər yetirilməsinə təkan verdi. İlk vaxtlardan əsər populyarlıq qazandı, oxucuların Heminqueyə, onun ədəbi bacarığa, istedadına malik olmasına olan inamı yenidən bərpa etdi.

Bir çox tənqidçilər Kanar adalarının mavigözlü sakini Qregerio Fuentesi Santyaqonun prototipi hesab edir. O afrika limanlarına üzən gəmilərdə on yaşından dənizə çıxmağa başlamışdır. 22 yaşından qəti olaraq Kubada məskunlaşan Qriqorio 82 yaşında ispan vətəndaşlığını özünə qaytarmaq istəyir. Tənqidçilər qeyd edirlər ki, İspaniyadan Kubaya mühacirət edəndə Santyaqonun da 22 yaşı olmuşdur.

Bu nəsr əsərinin ideyası Heminqueyin fikrində bir neçə illər ərzində ana və oğul arasındakı münasibətlərdən bəhs edəcək romanın bir hissəsi kimi formalaşmışdır. Yazıçının “Dəniz kitabı” adlandırdığı bu əsər Bibliya motivləri ilə əlaqələndirilirdi. Bu ideya qismən 1936-cı ildə “Eskavayr” jurnalında “Mavi sulara” adlı oçerkdə öz əksini tapmışdır və burada yazıçı oxşar epizodun kubaalı bir balıqçının başına gəldiyindən bəhs etmişdir.

Povest işıq üzü görəndən sonra Heminquey müsahibələrinin birində öz yaradıcılıq ideyasını açıaraq demişdir ki, “Qoca və dəniz” əsəri min səhifədən artıq bir kitab da ola bilərdi. Bu əsərdə kənd əhalisinin hər biri öz yerini tapa bilər, yaşamaq üçün lazım olan bütün üsulları, necə doğrulmaqlarını, təhsil almaqlarını, uşaqların necə böyümələrini görə bilərlər. Yazıçı fikrini belə davam etdirir: “Bütün bunlar başqa yazıçılar tərəfindən kifayət qədər yaxşı yazılmışdır. Ədəbiyyatda çox zaman əvvəllər yazılanlarla, həyata keçirilənlərlə məhdudlaşırıq. Odur ki, mən başqa nələrdənsə məlumat əldə etməyə cəhd göstərməliydim. Əvvəla, mən çalışmışam oxuculara öz təcrübəmi elə bir şəkildə, elə bir üsulla çatdırım ki, bu onların öz

təcrübələrinin bir hissəsinə çevrilmiş olsun və onlar bunu baş verənlərin həqiqiliyinə inanaraq xəyallarında canlandırma bilsinlər”. [4,s.12]

Əsərin əsas ideya xəttini başqa bir aspektdən şərh edənlər də var. Belə ki, “Qoca və dəniz” əsərinə bəzi tənqidçilər yazıçının insanın fəlsəfi düşüncələrinin dini səviyyəyə qədər gedib çıxmasını, əsərdə dini motivlərə işarələrin olmasını da istisna etmirlər. Onlardan biri belə düşünür ki, xristian obrazı funksiyasını əsərdəki bir epizod qabarıq şəkildə göstərir. Bu epizod tənqidçinin fikrincə Həzrət İsanın çarmıxa çəkilmə səhnəsini xatırladır. Santyaqo köpək balığını görəndə keçirdiyi hisslər də bunu təsdiq edir:

“Özünə gəlmək və bir qədər güc toplamaqdan ötrü balığın ətindən çeynədi. Bu vaxt qayığa yaxınlaşan qoşa köpək balıqlarından birincisini, qabaqdakını görüb bərkdən “ayy” elədi. Heç nə ifadə etməyən bu söz, əslində bir söz də deyildi, ovcuna mıx batmış adamın ağzından biqəfil çıxan çığırta oxşar bir səs idi”.

– Galano! (*ispanca köpək balığının bir növünə verilən addır*) - qoca bərkdən qışqırdı”. [1,s.134]

Amerikalı tənqidçi Robert P.Uiks “Qoca və dəniz” povestini tənqid edənlərdən biri olmaqla bu barədə 1962-ci ildə çap etdirdiyi “Qoca və dəniz” povestindəki riyakarlıq” adlı məqaləsini çap etdirmidir. O bu məqalədə yazıçının əvvəlki əsərlərinə istinadən qeyd edir ki, povest inandırıcı deyil və bu əsərdə realist Heminqueyin üslubu ilə uyuşmayan sapıntılar, nöqsanlar mövcuddur. Tənqidçi Uiks yazıçının povestə qədərki yaradıcılığını bu əsərə qarşı qoyaraq təsdiq etməyə çalışır:

“Qoca və dəniz” povestində Heminquey ən çox diqqəti qeyri-adi yanlışlıqlara, süniliklərə yol verərək təbiətdəki obyektlərə yönəldir”. [2,s.17]

Povesti bəyənməyən başqa bir tənqidçi Ken Moris isə bəyan etmişdir ki, bizə intellektual cəsarət, igidlik gərəkdir, tənha qəhrəman haqqında romantik miflər yox.

Belə tənqidlərə baxmayaraq povest bir çox dynya dillərinə tərcümə edilmiş, milyonların rəğbətini qazanmış, Heminquey nəhəng Amerika yazıçıları sırasında öz yerini tuta bilmişdir. Həmin Uisk əsərə tənqidi yanaşmağına baxmayaraq, əsər haqqında belə bir fikir də söyləmişdir: “Əsərdəki qüsurlara baxmayaraq buradan insan qəlbinin harayı eşidilir, rəngarənglik və melvill qüdrəti (XIX əsrdə yaşamış amerikalı yazıçı və dənizçi, “Mobi Dik” romanının müəllifi nəzərdə tutulur) çatışmır, lakin bütün bunlara baxmayaraq povest zəmanəmizdə birmənalı olmayan reaksiya yaradan, qəlbləri rıqqətə gətirən təsir gücünə malikdir”. [5,s.19]

“Qoca və dəniz” povestində cərəyan edən hadisələrin əks tərəfi də var. Şəxsi individualizmin parlaq ifadəsi altında, əslində heç də tənha olmayan insan gizlənidir. Axı, qocanın həmişə ona kömək edən balaca dostu var. Qoca balıqla mübarizə aparan zaman daim onu xatırlayır, “Oğlan indi burda

olsaydı”- deyə tez-tez təkrar edir. Burada bir ümid parıltısı var! İnsanın qəlbində heç də tək olmadığını bürüzə verən bir inam hissi yaşayır. Qoca belə bir çətin anda düşünür: “İnsanın qoca vaxtında tək qalması yaramaz,- o düşündü.-lakin bu qaçılmazdır”.

Heminqueyin qəhrəmanı intuitiv, bir qədər sonra isə şüurlu olaraq öz ilkinə, təbitə qayıtmaq istəyir. O harmoniyaya qovuşmağa cəhd göstərir. Təbiət sonda daha güclü çıxır, lakin insan öz “mən”ini itirmir və təbiətə uduzan insan sözün əsl mənasında məğlumedilməz qalır, çünki o “düzgün oyun” qaydalarına əməl etmişdir.

Bu fikrin fəlsəfi yükü, mənası bundadır ki, belə sadə həyat tərzi keçirən insanlar da təbiətin aliliyini dərk edir, gücünü, müqəddəsliyini, müdrikliyini anlaya bilirlər. Təbiətin əsas mahiyyəti olan harmoniya insan üçün məqsədə, hədəfə çevrilir. Odur ki, Heminqueyin əksər qəhrəmanları kimi qoca Santyaqo da mənəvi və əxlaqi cəhətdən mükəmməl bir insandır- sözün əsl mənasında fədakar, məqsədləri uğrunda yorulmadan çarpışan sadə bir insan. Əsərin sujetindən doğan digər bir fəlsəfi mənə budur ki, gəncliyindən çətinlikləri dəf etməyi bacaran insan yaşa dolduqca özünü təkmilləşdirir, mətnləşdirir və bununla qarşısına çıxan çətinliklərə qalib gəlmək vərdişləri qazanır.

“Qoca və dəniz” povesti sadəcə balıq ovu barədə əsər deyil. Qeyd olunduğu kimi əsər bütövlükdə simvolizm üzərində qurulmuşdur, fəlsəfi mənaya malikdir. Qoca Santyaqonun timsalında müəllif insanı bu həyatda öz mövqeyini müəyyən etməsi üçün onu taleyi ilə üz bəüz qoyur. Povest insanın daxili gücü, xarakteri barədə yazılmış bir əsər olmaqla yanaşı, qoca balıqçının balaca dostu Manolinin timsalında həm də nəsillər arasındakı dostluqdan da bəhs edir.

Çağdaş dünyamızın ən müasir insanların böyük hissəsi artıq çoxdan təbiətdən ayrılaraq, kiçik, ucqar yaşayış yerlərini tərk edərək iri meqapolislərin labirintlərində məskən salıblar. Bu səbəbdən də canlı təbiətə insanların əlaqəsində problemlər yaranmaqdadır və bu problemlər getdikcə dərinləşir.

Heminquey “Qoca və dəniz” kimi əsər sanki müasir insanları əcdadların mubariz ruhlarını hiss etməyə, yaxından duymağa sövq edir. Ən çox əhəmiyyətli olanı isə də budur ki, yazıçı insana həqiqi gücünü, cəsarətini dərk etməyə imkan yaradır. Bu mənada əsər insanların ətraf mühitlə əlaqədə, səmimi ünsiyyətdə, anlaşmada yaşamaları üçün, elə təbiətin bir parçası olan özlərinin də var olmaları üçün daxili güclərini, ehtiraslarını bacarığa necə çevirməyin yolunu göstərir. Ən ümidsiz isə yazıçı bunu silahın gücüylə deyil, sözün gücüylə həyata keçirir.

Ədəbiyyat:

1. Ernest Hemingway. "Qoca və dəniz", səh.162
2. Ernest Hemingway. "The Old Man and the Sea" Charles Scribner's Sons, 1952, p. 54
3. Lenka Mařáková. The interpretation of Hemingway's The Old Man and the Sea (Literary-psychological analysis) Masaryk university in Brno, 2011, p.64
4. Примечание к повести «Старик и море» в издании «Э. Хемингуэй. Избранное. Послесл. сост. и примеч. Б. Грибанова.-М.: Просвещение, 1984», стр.90
5. Роберт П. Уикс "Собрание критических эссе о творчестве Хемингуэя"

В.Асгерова

Философский смысл и человеческая природа в романе Эрнест Хемингуэя "Старик и море"

Резюме:

В произведении «Старик и море» ярко вырежена проблема борьбы человека с природой, проблема доказательства человека миру своей значимости. Природа казалось бы, продиравшая человека чуть ли не пытается истребить его. Солнца-главный источник энергии-будто высасывает силы из старика, а любимое море и в частности морские жители-друзья и братья Сантьяго - будто издеваются над ним. Тем не менее, старик ласково называет море «*la mar*» хоть и не ждет от того какой бы то ни было пощады.

Сущность человеческой жизни в борьбе и победе в ней, возможно, это победа над собой. Порожение которое равна к победе. Философическое взгляд на человеческий характер. Отношение между человеком и природой. Принцип упорства. Внутренняя сила человека, железная воля. Оптимистический взгляд на жизнь. Жизнь-это борьба. Бессмертие моральных качеств. Порожение которое равна к победе. Манолин символизирует смену поколений, продолжение жизни.

B.Asgarova

**Philosophical meaning and human character in Ernest Hemingway's
novel “The Old Man and the Sea”**

The problem of Man's struggle with nature is reflected in a brilliant way in “The Old man and The Sea” novel. This problem is affirmed as the proof of importance of man in the world. Nature is as if trying to get people out of the ordinary. The Sun, which is the main source of energy asks the old man's power, lovely sea ,as well as marine inhabitants – Santiopa's friends and brothers as if making fun of him. In spite of it, the old man the Sea saying “ia mar”, where as he doesn't expect any goodness.

The existence of man in his struggle and victory, it is perhaps the victory over man himself. Defeat to victory. In the narrative, the philosophical meaning of the human nature is evident. The struggle of man with nature. Irreversibility principle human's iternal strength, the firmness of the people and iron will. The meaning of the life is the struggle, immortality of moral values, unshakable confidence. Manolin is a symbol of generation change, indicating that life is going on.

Rəyçi: Gülçöhrə Alyeva
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent